EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIES

Eduskunta, Perustuslakivaliokunta

LAUSUNTO

11.3.2026

EOAK/1940/2026 KUULEMISPYYNTÖ: KAA 8/2023 VP ELÄINTEN OIKEUDET PERUSTUSLAKIIN

1 PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN PYYNTÖ

Perustuslakivaliokunta on pyytänyt minua kuultavaksi ja kirjallista lausuntoa siitä, millainen viimeisimmissä perustuslain muutoksia koskevissa (esim. PeVM 4/2018 vp, PeVM 10/2006 vp, PeVM 5/2005 vp) *mietinnöissä esitettyjen* perustuslakivaliokunnan kannanottojen luonne on. Valiokunta pyytää ottamaan kantaa erityisesti siihen, tuleeko näitä kannanottoja tulkita *(valiokunnan ja viime kädessä perustuslainsäätäjän harkintaa) oikeudellisesti perustuslain 73 §:n 1 momentin mukaista perustuslain muuttamista rajaavaksi* vai onko kyse enemmänkin oikeudellisesti sitomattomista valtiosääntöpoliittisista periaatteista. Mikäli katsotte, että nämä *mietinnöissä esitetyt kannanotot* rajaavat perustuslainsäätäjän toimivaltaa, mihin perustuslain säännökseen kiinnitätte arvionne*?*

Perustuslakivaliokunnan pyynnössä viitataan valiokunnan aiempiin mietintöihin seuraavasti.

Perustuslakivaliokunta on viimeisimmissä perustuslain muutoksia koskevissa mietinnöissään (esim. PeVM 4/2018 vp, PeVM 10/2006 vp, PeVM 5/2005 vp) todennut, että perustuslain muutostarpeita arvioitaessa on perustuslakivaliokunnan mielestä lähtökohdaksi otettava ajatus perustuslain suhteellisesta pysyvyydestä. Valiokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että perustuslain asemaan valtio- ja oikeusjärjestyksen perustana ei sovi, että siihen kohdistuu jatkuvia muutoksia. Perustuslain muuttamiseen tulee valiokunnan mukaan suhtautua pidättyvästi. Perustuslain muutoshankkeisiin ei valiokunnan mukaan pidä ryhtyä päivänpoliittisten tilannenäkymien perusteella eikä muutenkaan niin, että hankkeet olisivat omiaan heikentämään valtiosäännön perusratkaisujen vakautta tai perustuslain asemaa valtio- ja oikeusjärjestyksen perustana. Samoissa mietinnöissä valiokunta on myös todennut, että on pidettävä huolta siitä, että perustuslaki antaa oikean kuvan valtiollisen vallankäytön järjestelmästä ja yksilön oikeusaseman perusteista. Perustuslain

mahdollisia muutostarpeita tulee arvioida huolellisesti ja välttämättömiksi arvioidut muutokset tehdä perusteellisen valmistelun sekä siihen liittyvän laajapohjaisen keskustelun ja yhteisymmärryksen pohjalta.

Olen antanut perustuslakivaliokunnalle lausunnon kansalaisaloitteesta KAA8/2023 vp 5.12.2025 EOAK/7410/2025.

Esitän kohteliaimmin lausuntonani seuraavan.

2 LAUSUNTO

Valtiosääntöperinne

Länsimaisten demokraattisten oikeusvaltioiden yhteisen valtiosääntöperinteen perustavaa laatua oleviin perusperiaatteisiin sisältyy ajatus yhteiskunnassa yhteisesti hyväksyttyjen arvojen erityisestä pysyvyydestä.

Perustuslain muutosehdotuksia arvioivissa mietinnöissään perustuslakivaliokunta on kuvannut Suomen valtiosäännön perustana olevaa periaatetta perustuslain erityisestä pysyvyydestä ja sitoutunut tähän yhteiseen eurooppalaiseen ja suomalaiseen valtiosääntöperinteeseen.

Perustuslakivaliokunnan mietinnöissä ilmaisemat kannanotot, joihin lausuntopyynnössä viitattiin, ilmentävät valtiosääntöperinteeseemme sisältyneitä perustavia periaatteita ja vahvistavat sekä uusintavat niitä. Kannanotoissaan perustuslakivaliokunta on nähdäkseni perustuslain säätämisen yhteydessä sitoutunut/tukeutunut tähän yhteiseen valtiosääntöperinteeseen ja kannanottojen muuttamista tulisi arvioida mahdollisena irtautumisena tästä valtiosääntöperinteestä.

Perustuslain säätäminen

Yhteisten arvojen erityinen pysyvyys on varmistettu kirjaamalla ne perustuslakiin, jonka muuttaminen on mahdollista vain erityisessä tavallisen lain muuttamista koskevaa menettelyä vaikeammassa menettelyssä.

Perustuslain 1 §:n mukaan Suomen valtiosääntö on vahvistettu perustuslaissa.[1]

Perustuslain tavallisesta laista poikkeava perustuslain 73 §:n mukainen säätämisjärjestys ilmentää ajatusta perustuslain suhteellisesta pysyvyydestä ja muutosten edellyttämästä laajapohjaisesta yhteisymmärryksestä. Perustuslainsäätämisjärjestys tarkoittaa toisen käsittelyn äänestyksessä esityksen hyväksymistä enemmistöllä lepäämään, ellei sitä julisteta kiireelliseksi 5/6 enemmistöllä, ensimmäisiin vaalien

[1] Suomalainen valtiosääntöperinne korostaa perustuslakia oikeudellisesti velvoittavana asiakirjana. Perustuslaissa vahvistetaan ne oikeudelliset arvot, joille yhteiskunnan ja oikeusjärjestyksen kehitys rakentuu. (HE 1/1998 vp, s. 6).

jälkeisiin valtiopäiviin. Näillä valtiopäivillä esitys voidaan vain hyväksyä tai hylätä asiasisällöltään muuttumattomana.

Kvalifioitu lainsäädäntöjärjestys on tarkoitettu turvaamaan valtiosäännön perusratkaisujen vakautta ja perustuslain asemaa valtio- ja oikeusjärjestyksen perustana. Se on tarkoitettu hidastamaan kevyesti harkittujen perustuslain muutosten voimaantuloa ja antamaan aikaa yhteiskunnalliselle keskustelulle. Toisaalta, mikäli muutoksesta on laaja yksimielisyys, muutoksia voidaan tehdä hyvinkin nopeasti. Ajatuksena on, että kiireellistä säätämisjärjestystä tulisi kuitenkin käyttää pidättyväisesti.

Perustuslain 73 §:n mukainen säätämisjärjestyksen erityisyys koskee vain lain hyväksymismenettelyä ei lain valmistelua. Eduskunnan valtaan perustuslainsäätäjänä kuuluu arvioida, onko muutoksen valmistelu ollut riittävää ehdotuksen hyväksymiseksi.

Perustuslakivaliokunnan lausuntopyynnössä viitatuissa mietinnöissä on käsitykseni mukaan kuvattu perustuslain 73 §:n valtiosääntöisiä lähtökohtia ja tavoitteita. Käsitykseni mukaan nämä perustuslain säätämisen yhteydessä esitetyt kannanotot ilmentävät niitä valtiosääntömme oikeusvaltiollisia perusperiaatteita, joille perustuslakimme perustuu. Nämä valtiosääntöperiaatteet ohjaavat myös perustuslain tulkintaa.

Tulkintakäytännön muuttaminen

Vakiintuneestakin lain tai perustuslain tulkintakäytännöstä voi irtautua tai sitä muuttaa. Kuitenkin tulkinnan muutoksen tulee täyttää oikeusvaltiolliseen ajatteluun, jonka perustuslain säätäjä on vahvistanut perustuslain 2 §:ssä, perustuvat hyväksyttävät edellytykset.

Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen tulkintakäytännön muuttamista on mahdollista arvioida asteikolla, jonka toisessa päässä on oikeudellinen harkinta ja toisessa päässä poliittinen harkinta. Mitä kauemmaksi valtiosääntöperinteeseemme sisältyvistä perustavista periaatteista tulkinta erkaantuu, sitä poliittisemmaksi kannanotot ovat luonnehdittavissa. Mitä selkeämmin kannanotot ilmentävät yhteistä eurooppalaista valtiosääntöperinnettämme sen oikeudellisempia ne ovat luonteeltaan.

Apulaisoikeusasiamies
Maija Sakslin

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.